

Presa minoritară din Transilvania (1919-1934)

La 22 septembrie 1934 Serviciul Statisticii Judiciare din Ministerul Justiției a trimis către ministrul de externe un raport privind ziaristii gazetelor minoritare din Ardeal „*condamnați pentru delikte de calomnie și politice*”¹ de către instanțele judecătorești, în perioada cuprinsă între sfârșitul primului război mondial și data la care a fost întocmit materialul. De menționat că raportul a fost cerut, anterior, de către Ministerul de Externe – Direcția Presei și Propagandei, iar ministrul de Justiție, Victor Antonescu², s-a grăbit să răspundă colegului de cabinet, Nicolae Titulescu³.

Anul 1934 a debutat cu un nou guvern liberal, condus de Gheorghe Tătărescu⁴, numit de rege în urma asasinării premierului I. G. Duca de către legionari pe peronul gării Sinaia, la 29 decembrie 1933. Una din primele măsuri pe plan intern ale noului guvern a fost prelungirea stării de asediu cu 6 luni, fapt care a generat vii discuții în Parlament. A urmat apoi, la 7 aprilie 1934, adoptarea Legii pentru apărarea ordinii în stat, susținută de ministrul de Justiție, Victor Antonescu, care oficializa dizolvarea partidelor politice care periclita „*ordinea publică și socială*”⁵.

În planul politicii externe, anul 1934 a debutat cu finalizarea negocierilor între România, Grecia, Iugoslavia și Turcia privind încheierea unui Pact Balcanic. La 4 februarie 1934 delegații celor patru țări au finalizat, la Belgrad, negocierile, iar cinci zile mai târziu, la Atena, au fost semnate actele de constituire a Înțelegerii Balcanice. Acesta a avut un caracter antirevizionist, prin care statele semnate și-au garantat frontierele naționale și balcanice. Pentru o mai bună corelare a unor eventuale acțiuni armate au fost semnate și convenții militare între România, Turcia și Iugoslavia (noiembrie 1935), respectiv între România, Turcia, Iugoslavia și Grecia (noiembrie 1936). În antiteză, la 17 martie 1934, la Roma, sub președinția primului ministru ita-

lian, Benito Mussolini⁶, s-a desfășurat o întâlnire trilaterală, cu generalul Gyula Gömbös⁷, premierul Ungariei, și Engelbert Dolfuss⁸, președintele Austriei, la care au fost puse bazele unui bloc revizionist în Europa Centrală.

Inițiativa lui Nicolae Titulescu de a negocia cu U.R.S.S. recunoașterea graniței de est a României a condus, la 9 iunie 1934, la restabilirea relațiilor diplomatice oficiale dintre cele două țări. Cu prilejul schimbului de scrisori dintre Nicolae Titulescu și omologul său sovietic, Maxim Litvinov⁹, au fost prevăzute angajamente solemne vizând garanția reciprocă a respectării suveranității naționale și independenței politice, neamestecul în treburile interne și interzicerea activității pe propriul teritoriu a unor organizații care aveau ca scop lupta armată contra celui alt stat.

O activitate deosebită a fost desfășurată de Liga Antirevizionistă Română¹⁰ (LAR), înființată din inițiativa și cu sprijinul lui Stelian Popescu¹¹ la 15 decembrie 1933 și recunoscută ca persoană juridică la 17 ianuarie 1934, prin sentința nr. 8 a Tribunalului Ilfov. Scopul acestei mișcări a fost acela de a răspunde presiunilor economice, diplomatice, militare și, mai ales, politice dezvoltate de statele învinse în primul război mondial. Prima ședință a LAR a luat în discuție alegerea membrilor conducerii. Astfel, patriarhul Miron Cristea a fost ales președinte de onoare, membri au fost aleși toți mitropoliții și episcopii, precum și un mare număr de persoane, atât din mediul politic cât și din cel cultural-științific, printre care Dinu Brătianu, Constantin Bacalbașa, Silviu Dragomir, Octavian Goga, Alexandru Lapedatu, Nicolae Lupu, Ioan Nistor, Grigore Trancu-Iași și alții. Următoarea etapă a fost alegerea comitetelor LAR la nivel județean, concomitent cu organizarea unor mari manifestații împotriva tendințelor de revizuire a tratatelor de pace din 1919-1920.

La ce a folosit acest material statistic rămâne un semn de întrebare. Este posibil ca ministrul de Externe să fi avut nevoie de el pentru a prezenta în afara țării – la Societatea Națiunilor, în discuții bilaterale, la diferite negocieri româno-ungare – realitatea care, de multe ori, era prezentată defavorabil României. Nicolae Titulescu și-a exprimat punctul de vedere referitor la evoluția fenomenului revizionist, în Europa în ședința Parlamentului din 4-7 aprilie 1934: „Nu e fără interes să afirm că, dacă revizionismul italian este pentru România o concepție greșită, revizionismul maghiar este pentru noi o concepție vinovată. Noi am spus în repetate rânduri Ungariei și i-o spunem din nou și astăzi: o înțelegere între noi este și în interesul general al păcii, și în interesul celor două țări. Ungaria știe tot atât de bine ca și mine că prin propaganda la care se dedă nu va putea clinti hotarele noastre nici cu un metru pătrat. Nu e nimeni din cei care cred că revizuirea teritorială este posibilă în virtutea art. 19 (din Pactul Societății Națiunilor), care să susțină că ea se poate face altfel decât cu consimțământul statului interesat. Și este logic să fie așa. Nu se poate desface cel mai modest contract dintre doi particulari fără consimțământul lor mutual. Or, la cererea de revizuire a Ungariei, România, ca și celelalte state ale Micii Înțelegeri, au răspuns categoric: nu, nu, niciodată! Nu este forță pe lume care să ne facă să ne schimbăm răspunsul... Frontierele actuale ale Europei centrale sunt rezultatul evoluției de secole a

unei idei de justiție”¹². Desigur, peste 6 ani altele au fost datele problemei și s-a dovedit că există forțe pe lume capabile să schimbe drepturile istorice și tratatele de pace...

Cert este că documentul de față reprezintă unul interesant, un instrument de lucru util, în care o comparație ne-a reținut atenția. În perioada 1919-1934 au fost trimiși în judecată un număr de 700 gazetari minoritari, în timp ce între 1910-1914, când Transilvania se afla sub dominația maghiară, au fost judecați 1535 de jurnaliști români, iar aceștia „nu și-au permis niciodată să ducă o campanie atât de îndârjită contra unității statului suveran”¹³.

Ancheta cu privire la infracțiunile de presă și politice comise de ziaristi minoritari din Transilvania în cursul anilor 1919 – 1 august 1934¹⁴

Din date comunicate de parchetele din Ardeal cu privire la infracțiunile de presă și politice comise de ziaristi minoritari din Transilvania în cursul anilor 1919 – 1 august 1934, rezultă că:

I) Numărul acuzațiilor pentru delictele de presă și politice a crescut de la 15 în 1919 la 82 în 1934, cu alte cuvinte numărul acuzațiilor arată în acest interval de 15 ani o sporire cu 547%, sporire care se evidențiază, mai ales, după 1930, adică odată cu dezlănțuirea acțiunii revizioniste maghiare (anexa 1).

II) Dacă localizăm numărul acuzațiilor pe județe sau centre minoritare (anexa 2), constatăm că cei mai mulți infractori găsim în:

Tabelul 1

Județul	Număr acuzați	Procent (%) din totalul acuzațiilor
Bihor	146	20,80
Mureș	114	16,26
Cluj	91	12,98
Timiș-Torontal	90	12,96
Brașov	66	9,30
Satu Mare	48	6,70
Arad	47	6,70
Sibiu	41	6,20
Ciuc	42	6,00
Total	688	97,90
Total general	700	100

În adevăr, în aceste județe sunt și puternice centre minoritare maghiare ca Bihor, Mureș, Cluj, Timișoara, Satu Mare, Arad etc. sau sași și nemți (șvabi) în Sibiu, Brașov etc.

III) După originea etnică a celor acuzați (anexa 3) sunt:

- 607 sau 86,50% maghiari sau unguri
- 59 sau 8, 40% germani sau șvabi
- 35 sau 5,10% sași

Total: 701 sau 100%

Așadar, marea majoritate a acuzaților pentru delict de presă și politice o constituie maghiari, care sunt cei mai ireductibili revizionisti.

IV) După natura infracțiunilor comise (anexa 4) avem:

- Calomnii prin presă = 385 sau 54,92%
- Agitații contra unității statului = 308 sau 43,93%
- Ofensă contra Regelui = 8 sau 1,13%

Total = 701 sau 100%

Așadar, majoritatea infracțiunilor comise de acuzații ziarelor minoritare sunt calomnii prin presă (55%) și agitații contra unității statului român (44%), cele mai adesea născute din spiritul de revizionism.

V) Ziarele minoritare care au dat cei mai mulți acuzați (anexa 5) sunt următoarele:

Tabelul 2

Ziarul	Număr acuzați	Procent (%) din totalul acuzaților
Brassoi Lapok	47	6,70
Estilap	37	5,28
Ellenzek	31	4,42
Keleti Ujsag	30	4,28
Magyar Szo	30	4,28
Magyar Varadi	28	3,99
Maros	25	3,57
Szekely Naplo	20	2,85
A Heftor Naplo	20	2,85
Jovo	16	2,28
Csiki Lapok	16	2,28
Reggeli Ujsag	15	2,14
Friss Ujsag	15	2,14
Az Ujsag	15	2,14
Maramaros	15	2,14
Temesvarer Zeitung	15	2,14
Total	375	53,28%
Total general	701	100%

Prin urmare, aceste 16 ziare maghiare au dat 53,28% din totalul acuzațiilor din Transilvania în decursul de la 1919 [la] 1934, ducând și cea mai susținută campanie de denigrare și calomniere a autorității statului român. Totuși, sancțiunile aplicate de instanțele judecătorești au fost cu mult mai blânde față de acțiunea acuzaților minoritari. Din cei 607 acuzați judecați definitiv (anexa 2) au fost:

- 123 sau 20,26% achitați
- 116 sau 19,00% amnistiați
- 27 sau 4,44% grațiați după condamnare
- 314 sau 56,30% condamnați definitiv

Total: 607 sau 100%

Dacă comparăm ziaristii minoritari, îndeosebi maghiari, condamnați de instanțele românești, față de ziaristii români condamnați de instanțele maghiare din Ardeal sub dominația maghiară de 1910 [la] 1914, iată care au fost ziaristii români condamnați:

- 1910 = 203
- 1911 = 262
- 1912 = 312
- 1913 = 346
- 1914 = 412

Total = 1535

Deci, în interval de cinci ani, instanțele maghiare, când Transilvania era sub dominația maghiară, au condamnat de două ori

mai mulți români decât au condamnat instanțele românești ziariștii maghiari în cei 16 ani de când Transilvania s-a alipit la Vechiul Regat. Și trebuie să constatăm un fapt, că ziariștii români sub dominația maghiară nu și-au permis niciodată să ducă o

campanie atât de îndârjită contra unității statului suveran.

Directorul Statisticii Judiciare
/ss/ E. C. Decuseară

Alin Spănu

Anexa 1

Tabloul de numărul acuzațiilor minoritari din Transilvania pentru delikte de presă și politice (1919-1934)

Nr. crt.	Anul	Nr. acuzați	Nr. indice
1	1919	15	100
2	1920	25	167
3	1921	22	146
4	1922	25	167
5	1923	27	180
6	1924	30	200
7	1925	32	213
8	1926	42	280
9	1927	45	300
10	1928	44	293
11	1929	48	320
12	1930	69	460
13	1931	71	473
14	1932	78	520
15	1933	82	547
16	1934	46	308

Total = 701

Media anilor 1919-1934: **44 acuzați/an**

Anexa 2

Numărul acuzațiilor minoritari pentru delikte de presă și politice din Transilvania, pe județe, de la 1 ianuarie 1919 la 1 august 1934, și după modul soluționării proceselor

Nr crt	Județul	Nr. acuzați	Achitați	Amnistiați	Condamnați definitiv	Grațiați	În curs de judecare
1	Bihor	146	36	18	64	4	24
2	Mureș	114	35	24	44	2	9
3	Cluj	91	23	11	40	5	12
4	Timișoara	90	10	21	42	7	10
5	Brașov	66	4	10	40	2	10
6	Satu Mare	48	4	8	28	-	8
7	Arad	47	3	4	30	1	9
8	Sibiu	44	4	6	26	2	6
9	Ciuc	42	2	11	20	4	3
10	Odorhei	10	1	3	5	-	1
11	Maramureș	3	1	-	2	-	-
Total		701	123	116	341	27	94

Anexa 3**Numărul minoritarilor acuzați și condamnați din Transilvania, de la 1919 la 1934, după originea lor etnică**

Naționalitatea etnică	Nr. acuzați	Procent	Nr. condamnați definitiv	Procent (%)
Unguri	607	100	302	49,75
Germani	59	100	27	45,77
Sași	35	100	12	34,28
Total	701	100	341	48,64

Anexa 4**Numărul acuzațiilor minoritari din Transilvania, pentru delikte de presă și politice, de la 1 ianuarie 1919 la 1 august 1934**

Nr. crt.	Județul	Nr. acuzați	Natura infracțiunilor			
			Calomnii prin presă	Ofense aduse regelui	Agitații contra statului	Total
1	Bihor	146	100	-	46	146
2	Mureș	114	93	2	19	114
3	Cluj	91	28	4	59	91
4	Timișoara	90	40	1	49	90
5	Brașov	66	20	1	45	66
6	Satu Mare	48	28	-	20	48
7	Arad	47	25	-	22	47
8	Sibiu	44	30	-	14	44
9	Ciuc	42	10	-	32	42
10	Odorhei	10	8	-	2	10
11	Maramureș	3	3	-	-	3
Total		701	385	8	308	701

Anexa 5**Numărul ziarelor care au comis infracțiuni de presă și politice în Transilvania de la 1 ianuarie 1919 la 1 august 1934**

Nr. crt.	Gazeta	Nr. acuzați
1	Brasoi Lapok	47
2	Estilap	37
3	Ellenzek	31
4	Keleti Ujsag	30
5	Magyar Szo	30
6	Nagyvaradi	28
7	Maros	25
8	Szekely Naplo	20
9	A Heftoi Naplo	20
10	Jovo	16

Nr. crt.	Gazeta	Nr. acuzați
11	Csiki Lapok	16
12	Reggeli Ujsag	15
13	Fris Ujsag	15
14	Az Ujsag	15
15	Marmaros	15
16	Temesvarer Zeitung	15
17	Arbeiter Zeitung	13
18	Erdelyi Hirlap	13
19	Hetfoi Fris Ujsag	10
20	Nagyvaradi Estilap	10

Anexa 5 (continuare)**Numărul ziarelor care au comis infracțiuni de presă și politice în Transilvania de la 1 ianuarie 1919 la 1 august 1934**

Nr. crt.	Gazeta	Nr. acuzați
21	Banater Deutsche Zeitung	10
22	Szekely	10
23	Aradi Kozlony	9
24	Fris Hirek	8
25	Munkas Ujsag	8
26	Naplo	8
27	Szamos	8
28	6 Orai Ujsag	8
29	Extrapost Tagblatt	8
30	Szekely fold	7
31	Ellnor	7
32	Tageblatt Sibiu	6
33	Beobachter	6
34	Kedd kivulli	6
35	Ellenzek Kozlony	6
36	Kritika	6
37	Temesvarer Volk	6
38	Temesvari Hirlap	6
39	Rohot	5
40	Selbsthilfe	5
41	Falvak Naplo	5
42	Jo Estet	5
43	Arader Zeitung	5
44	Ostdeutscher	4
45	Kedd Reggel	4
46	Ujivilag	4
47	Magyar Nap	4
48	Nepaharat	4
49	Szatmari Nepezna	4
50	Esti Lap	4
51	Munkaslap Arbeiter	4
52	Aradi Ftisujag	4
53	Aradi Hirlap	4

Nr. crt.	Gazeta	Nr. acuzați
54	Kozlet	4
55	Elore	3
56	Horvy	3
57	Gross Kohler	3
58	Hirada	3
59	Gyilkos	3
60	Tukor	3
61	Hetfoi Hirek	3
62	A Vilag	3
63	Ellenzeg Je Estet	3
64	Dolgoszek Lapja	3
65	Deli Hirlap	3
66	Kozleny	3
67	Nepszava	3
68	Temesvari Ujsag	3
69	A toll	3
70	Fedrasz Ujsag	2
71	A Ma	2
72	Gyergyó	2
73	Hiroda	2
74	Deli Ujsag	2
75	Hargitta	2
76	Maros videke	2
77	Mai Nap	2
78	Ne pusjag	2
79	Szekely Kozelet	2
80	Habor Ellen	2
81	Ne pmunka	2
82	Korhacs	2
83	Margita Ujsag	2
84	Otraí Ujsag	2
85	Mai Vilag	2
86	Est Ertesito	1

Total 701

Note

1. Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), *fond Ministerul Propagandei Naționale* (în continuare se va cita MPN), dosar 285, f. 1.

2. **Victor Antonescu** (n. 3 septembrie 1871 Antonești - Teleorman - m. 22 august 1947, București) om politic liberal, deputat (1901), director BNR (1907-1913), ministru al Justiției (4 ianuarie 1914-11 decembrie 1916) și de Finanțe (11 decembrie 1916-10 iulie 1917). Trimis în diplomatie va reprezenta România în Franța, Portugalia, Spania și Elveția (1917-1933). După revenirea PNL la putere (noiembrie 1933), este numit ministrul Justiției (14 noiembrie 1933-1 februarie 1935), Finanțelor (1 februarie 1935-29 august 1936) și de Externe (29 august 1936-28 decembrie 1937), înlocuindu-l pe Nicolae Titulescu. Din 18 aprilie 1940 a devenit consilier regal.

3. **Nicolae Titulescu** (n. 4 martie 1882, Craiova - m. 17 martie 1941, Cannes), deputat conservator (1912), ministru de Finanțe (10 iulie 1917-26 ianuarie 1918 și 13 iunie 1920-13 decembrie 1921), ministrul Afacerilor Străine (6 iulie 1927-30 iulie 1928), ales președinte al Adunării Generale a Societății Națiunilor (1930 și 1931), din nou ministrul Afacerilor Străine (20 octombrie 1932-29 august 1936), funcție din care este înlăturat și înlocuit cu Victor Antonescu.

4. **Gheorghe Tătărescu** (n. 1866, Craiova - m. 1957, București), om politic liberal, devine prim ministru la 5 ianuarie 1934 și conduce 4 guverne până la 28 decembrie 1937.

5. MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, *Românii după Marea Unire*, vol. II, p. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 536. Articolul 1 din Legea pentru apărarea ordinii în stat prevedea: „Grupările politice, sub orice formă s-ar prezenta sau s-ar ascunde, care în propaganda ideologiei sau în executarea programului lor vor prepara sau săvârși acte de violență organizată, care pun în pericol siguranța ordinii de stat sau a ordinii sociale, sau care vor propovădui distrugerea violentă a ordinii politice de stat sau a ordinii sociale, vor putea fi dizolvate în condițiile legii de față”.

6. **Benito Amilcare Andrea Mussolini** (n. 1883 - m. 1945), om politic italian. În 1921 a creat partidul fascist, iar din octombrie 1922 a devenit prim-ministru, instaurând o dictatură până la 25 iulie 1943, când a fost înlăturat de regele Victor Emanuel III. A fost capturat și executat de partizanii italieni de stânga.

7. General **Gyula Gömbös** (n. 1886 - m. 1936) militar și om politic ungar. Prim ministru în perioada 1 octombrie 1932 - 6 octombrie 1936, a promovat o politică de apropiere și colaborare cu Germania și Italia, în scopul revizuirii tratatelor de pace de la sfârșitul primului război mondial.

8. Dr. **Engelbert Dolfuss** (n. 1892 - m. 1934) om politic austriac. Cancelar (președinte) al Austriei (20 mai 1932-25 iulie 1934), a fost asasinat în timpul unei tentative de lovitură de stat organizată de extrema dreaptă austriacă.

9. **Maxim M. Litvinov** (n. 1876 - m. 1951) membru PCUS (1898), participant la Revoluția din 1905-1907, diplomat al Moscovei în Anglia (1918), Estonia (1920-1921), la Societatea Națiunilor (1934-1938), în SUA (1941-1943) și Cuba (1942-1943); adjunct al Comisarului Poporului pentru afacerile externe (1921-1930 și 1941-1946).

10. Pentru mai multe detalii privind activitatea Ligii Antirevizioniste Române, a se consulta STELIAN POPESCU, *Amintiri* (îngrijire de ediție, prefață și note de Ioan Opris), Editura Albatros, București, 2000, p. 181 și urm.

11. **Stelian Popescu** (n. 19 februarie 1874 Balta-Doamnei, Prahova - m. 1954, Madrid), om politic și director al cotidianului „Universul” (1915-1944). Ministrul Justiției (17 decembrie 1921-17 ianuarie 1922, 4-20 iunie 1927 și 21 iunie 1927-3 noiembrie 1928). Părăsește țara în martie 1944 cu destinația Elveția și, din 1948, se mută în Spania.

12. MIRCEA MUȘAT, ION ARDELEANU, op. cit., p. 541.

13. ANIC, *fond MPN*, dosar 285, f. 3.

14. Ibidem, f. 2-9.

Abstract

The minorities press from Transylvania (1919 - 1934)

On the 22nd of September 1934, the Judiciary Statistics Service of the Ministry of Justice sent a report towards the Minister for Foreign Affairs, regarding those journalists from the Minority Journals from Transylvania who were “sentenced for political and defamation offences” by the juridical instances, in the period between the end of the First World War and the time this document was drawn up. It is to be mentioned that this report was demanded previously by the Ministry of Foreign Affairs, by its Direction for Press and Propaganda, and the Ministry of Justice, Victor Antonescu, rushed to give an answer to his cabinet colleague, Nicolae Titulescu.

The presented document, called “*The investigation regarding the political and journalistic offences committed by the minority journalists from Transylvania between 1919 - 1st of august 1934*”, which is an important and useful tool in our research, containing a large amount of important information, catches the attention with one specific piece of information. In the period 1919 - 1934, 700 minority journalists were sent in court, while between 1910 and 1914, when Transylvania was under the Hungarian supremacy, 1535 Romanian journalists were judged, but they “*did not made so bold as to carry such a fierce campaign against the unity of the sovereign state*”.